

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego i Prawa Wyznaniowego

50-329 Wrocław; pl. Katedralny 12/6
51-502 Wrocław; ul. Miłoszycka 20 A
email: wwenz@archidiecezja.wroc.pl
swojczyce@archidiecezja.wroc.pl
kom.: +48/694448176
<https://orcid.org/0000-0002-2247-6160>

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Wprowadzenie

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr-lic. MAŁGORZATY KOTERBY, pt. *Przymiot osoby [kan. 1097§2 i 1098] w wyrokach Roty Rzymskiej z lat 1990-2000*, Warszawa 2022, ss. 308, została przygotowana w związku z uchwałą Rady Dyscypliny Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 10 czerwca 2022 roku, o czym poinformował Wielce Szanowny Dziekan Wydziału w swoim piśmie z dnia 28 czerwca 2022 roku.

Prezentacja rozprawy i ocena wstępna

Rozprawa Pani mgr-lic. MAŁGORZATY KOTERBY pt. *Przymiot osoby [kan. 1097§2 i 1098] w wyrokach Roty Rzymskiej z lat 1990-2000* została napisana na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, pod kierunkiem Ks. prof. dra hab. Wiesława KIWIORA OCD. Rozprawa doktorska składa się z karty tytułowej, spisu treści [s. 1-4], wykazu skrótów [s. 5-6], bibliografii [s. 7-25] wstępu [s. 26-31], czterech rozdziałów: [I – s. 32-109]; [II – s. 110-160]; [III – s. 161-227]; [IV – s. 228-301], zakończenia [s. 302-308]. Faktycznie brakuje ogólnie przyjętego streszczenia rozprawy w języku polskim oraz w języku angielskim.

Rozprawa doktorska została – zgodnie w wymogami obranej tezy badawczej i klucza metodologicznego – logicznie rozplanowana i przyjęta do realizacji jako próba autorskiej refleksji nad wydanymi przez Audytorów Roty Rzymskiej wyrokami. Pani Doktorantka rzeczowo wskazała, iż Jej zamiarem było rzetelne opracowanie istotnych okoliczności, jakie mają wpływ na ewentualną nieważność zawartego małżeństwa, a źródłem bezpośrednim – sprawiającym ową nieważność jest *błąd co do przymiotu osoby* oraz na w jakim zakresie *istotnie wpływa na wolę nupturienta determinując jego wolę* oraz *powodujący naturalną zdolność przymiotu do poważnego zakłócenia wspólnoty małżeńskiej* [por. s.26-27]. Wskazane w tytule rozprawy kanony faktycznie odnoszą się do *błędu co do przymiotu osoby*

*bezpośrednio i zasadniczo zamierzonego [kan. 1097§2] oraz podstępnego wprowadzenia w błąd w zakresie przymiotu osoby nupturienta, który może poważnie zakłócić wspólnotę małżeńską [1098] – (s. 27). Refleksja Doktorantki ma pomóc zarówno w dogłębnym poznaniu treści woli Prawodawcy, jak i poprawnego aplikowania tych kanonów w działalności np. trybunałów kościelnych w Polsce. Trzeba zauważyć, że rozstrzygnięcia Audytorów Roty Rzymskiej posiadają walor prawnotwórczy i pozwalają na odważniejszą i wiarygodną aplikację w procesach o nieważność małżeństwa kanonicznego. Tak ujawniony zamysł twórczy prezentowanej tezy doktorskiej jest pożyteczny, zawiera elementy **novum** opracowania doktorskiego i odpowiednio ukierunkowuje zamysł autorski Doktorantki, o czym Doktorantka wiarygodnie i krytycznie przekonywała w nieco przykrótkim wstępie do rozprawy doktorskiej. Lektura rozprawy doktorskiej pozwala uprzedzająco stwierdzić, że zrealizowane badania autorskie Doktorantki pozwoliły na zaistnienie w literaturze zintegrowanego opracowania, w którym sumiennie wykorzystywała opublikowany naukowy dorobek myśli prawnej i kanonicznej z zakresu problematyki istotnej dla tak postawionej tezy doktorskiej. Uważam, że Autorce nie było łatwo wydobyć z opracowań autorytetów kanonicznych właściwych elementów koniecznych dla określenia katalogu przymiotów nupturientów i ich wpływu na definitywne rozstrzygnięcie procesowe w prawomocnym wyroku sądowym. Dlatego należy zgodzić się z przekonaniem Doktorantki, iż studium stanowi *zintegrowane ukazanie ewolucji skodyfikowanych norm [kan. 1097§2 i 1098] oraz racji ich istnienia, właściwej aplikacji, procesu dowodzenia ... w jednej monografii naukowej [s.28]*. Własną wagę w naukowych i autorskich dociekaniach mają pytania postawione na początku przez Doktorantkę. Liczę, że merytoryczna odpowiedź znajdzie się w zapisie tej nowej monografii.*

Wszystko wskazuje na fakt, że Doktorantka należy do sumiennych badaczy zagadnień szczegółowych, istotnych dla poprawnej aplikacji norm kodeksowych i zachowania porządku kanonicznego w procesach sądowych, które prowadzą do ukazania prawdy obiektywnej o wydarzeniu jakim jest zawarcie małżeństwa. We wstępie wskazała na opracowania, które jednak miały bardziej szczegółowe tezy badawcze, a więc Autorzy nie stawiali przed sobą tak zintegrowanego celu i zamiaru, który przedstawiła i podjęła Doktorantka. Tak więc trud naukowy się opłacił, bowiem pod kierunkiem Promotora KS. PROF. DRA HAB. WIESŁAWA KIWIORA OCD powstało studium wyczerpujące tezę badawczą i zarazem solidne, tak w zakresie merytorycznej treści, jak i prezentacji wiarygodnych sformułowań i ich autorskich interpretacji. W wielu miejscach Doktorantka podjęła się krytycznej oceny prezentowanych treści w innych opracowaniach i podała własne wnioski, które świadczą już o Jej dojrzałości młodego pracownika naukowego. Dlatego badania Doktorantki posiadają pożyteczny walor edukacyjny i formacyjny, zwłaszcza skierowany do młodych i początkujących pracowników trybunałów

kościelnych. Przeprowadzona w sposób rzetelny naukowa analiza przekonuje, że Doktorantka jest odpowiedzialna za prezentowane treści i naukowe konstatacje.

Prezentowana do oceny rozprawa doktorska Pani mgr-lic. MAŁGORZATY KOTERBY wpisuje się bardzo pożytecznie w działania istotne dla rozwoju literatury kanonistycznej, w których to działaniach Autorka z sumiennością i pracowitością podjęła udaną próbę zaprezentowania naukowej analizy procesu zaistnienia i prawno-kanonicznego kształtowania się norm kanonicznych, istotnych dla obiektywnego rozstrzygnięcia spraw o nieważność małżeństwa z kan. 1097§2 i 1098 Kodeksu Prawa Kanonicznego.

Rozprawa doktorska w całej rozciągłości opiera się na porządkowaniu źródeł prawa, na których bazowała ciągle doskonaląca się dyscyplina kanoniczna w zakresie ważności, godziwości i spójności zgody małżeńskiej. Stąd logiczne wydaje się takie ułożenie *I rozdziału*, aby historycznie spojrzeć na istotną treść kanonów 1097§2 i 1098, ewolucję myśli i konstatacje Prawodawcy kościelnego, wskazując na ważność norm prawa naturalnego i prawa pozytywnego, istotnego dla samej zgody małżeńskiej i natury wad zgody. Doktorantka sumiennie pochyliła się nad rozwojem historycznym istotnych dla kanonów treści, ukazała ważność elementów stanowiących o istocie problemu oraz zaprezentowała *próbę własnej oceny*, szczególnie merytorycznej kwalifikacji źródłowej kan. 1098 KPK i kan. 1097§2. Natomiast rozdział II Autorka poświęciła dogłębnej refleksji nad *błędem co do przymiotu osoby bezpośrednio i zasadniczo zamierzonego [kan. 1097§2] oraz podstępnemu wprowadzeniu w błąd co do przymiotu osoby [kan. 1098] jako przyczyny nieważności małżeństwa*. Refleksja odnosiła się do poszczególnych terminów i pojęć istotnych dla prawidłowego i obiektywnego stosowania dyscypliny kanonicznej przy kwalifikacji orzeczeń o nieważności małżeństwa w tak opisanych okolicznościach działania nupturientów. Rozważania Doktorantki mają charakter teoretyczny, choć w wielu miejscach podejmuje dialog z kwalifikacją kanoniczną zastosowaną w treści wyroków Audytorów Roty Rzymskiej, chcąc niejako znaleźć uzasadnienie w treści doświadczonych praktyków kanonistów, co ma swoje potwierdzenie w podsumowaniu autorskim drugiego rozdziału. W rozdziale III prezentowanej rozprawy Doktorantka postawiła sobie ważny do osiągnięcia cel, a mianowicie: stworzenie *katalogu przymiotów osoby wynikających z norm kan. 1097§2 i 1098*, na podstawie doktryny prawnej i jej recepcji w wyrokach Audytorów Roty Rzymskiej z lat 1990 – 2000. Istotna dyskusja i pewnego rodzaju napięcie interpretacyjne zrodziło się na kanwie rozumienia *personalizmu chrześcijańskiego i jego krytycznej ocenie*. W tym miejscu zaprezentowano interesującą dyskusję, ważną dla poprawności recepcji porządku kanonicznego w praktycznym rozstrzyganiu spraw o nieważność małżeństwa. Wartościowe są zatem rozważania Doktorantki, w których analizie poddała przymioty akcentowane w doktrynie kościelnej i orzecznictwie rotalnym. Wskazała na powiązania istotne dla treści kan. 1097§2 i 1098, co znalazło swoje miejsce w merytorycznej dyskusji. Natomiast rozdział IV Doktorantka poświęciła *dowodzeniu waloru subiektywnego i*

obiektywnego przymiotu [kan. 1097§2 i 1098] w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Wskazała z powodzeniem na istotne elementy dowodzenia nieważności małżeństwa wynikające z kan. 1097§2 oraz z kan. 1098 dopełniając swoje opracowanie w zakresie znaczenia waloru subiektywnego i obiektywnego analizą orzeczeń rotalnych. W podsumowaniach częściowych Doktorantka wykazała się zdolnością krytycznej oceny i prawidłowej kwalifikacji omawianych rozstrzygnięć procesowych, które w mojej ocenie potwierdzają zarówno Jej przygotowanie do pracy naukowej, jak również autorską zdolność do samodzielnych działań w tym zakresie, niewątpliwie pod baczным okiem zatroskanego Promotora doktoratu.

Od strony technicznej rozprawa doktorska Pani mgr-lic. MAŁGORZATY KOTERBY została napisana w języku polskim, liczy 308 stron tekstu i ważnych metodologicznych komponentów. Kompozycja rozdziałów jest harmonijna, rozdziały stanowią pod względem tematycznym zintegrowaną całość. Przedstawiona do recenzji rozprawa jest w mojej ocenie pracą samodzielną, a Autorka przekonała o umiejętności precyzyjnego określenia zakresu badań naukowych, wystarczająco korzystała z bogatego zasobu źródeł i ważnych dla tak specjalistycznego tematu naukowych opracowań, tak polskich jak i zagranicznych. Doktorantka skorzystała z wystarczającej kwerendy źródłowej, a to znacząco podnosi wartość i walor prezentowanego opracowania z zakresu prawa kanonicznego, szczególnie w historyczno-prawnej prezentacji obowiązujących norm kanonicznych: kan. 1097§2 i kan. 1098 KPK. Sposób cytowania oraz odniesienia do źródeł i wykorzystanej literatury przedmiotu uważam za prawidłowy i ujednolicony. Dysertacja ujawnia konsekwencję badawczą w działaniach Autorki, popartą wskazaniem na rozwiązania kanoniczne istotne dla problemów jawiących się w procedurze procesowej oceny kwalifikowanego materiału dowodowego. Doktorantka wykazała staranność w realizacji podstaw dla koniecznych elementów konstytutywno-formalnych wymaganych dla wstępu i zakończenia rozprawy oraz dokładność w zgromadzeniu źródeł, literatury i naukowej wiarygodnej dokumentacji w sporządzonych przypisach. Nie zabrakło we wstępie ważnej dla merytorycznej charakterystyki literatury przedmiotu, jak i wskazania na *novum* prezentowanego opracowania doktorskiego.

Autorka zatroszczyła się o zastosowanie zasady poprawności metodologicznej. W samej treści można dostrzec jedynie kilka nieprawidłowości w zapisie wyrazowym i samej pisowni, ale nie można Autorce postawić zarzutu braku staranności. Jest ona widoczna tak w przekazie treści istotnych dla naukowej prezentacji obranej tezy, jak również w trosce o poziom edytorski rozprawy, co wskazuje na wielki wkład pracy w przygotowanie wszystkich partii prezentowanego materiału badawczego. Materiał badawczy został przez Doktoranta poprawnie rozłożony i sam temat jest inspirujący, zwłaszcza w kontekście naukowego poznania i uporządkowania. Bibliografia zaprezentowana jest wystarczająca, znacząco wyczerpuje bazę, istotną dla obiektywnej prezentacji

przedmiotowego zagadnienia. Układ bibliografii i jej podział cząstkowy jest poprawny i właściwy.

Wnioski dla oceny merytoryczno-formalnej pracy doktorskiej

- Pani mgr-lic. MAŁGORZATA KOTERBA w 4 rozdziałach rozprawy doktorskiej, prezentowanej jako zintegrowane studium kanonistyczne, podjęła się zrealizowania tezy badawczej: *Przymiot osoby [kan. 1097§2 i 1098] w wyrokach Roty Rzymskiej z lat 1990-2000*. Prawdą jest, że w do tej pory opublikowanych wydawnictwach prawnokanonicznych nie znajdziemy tak kompletnego i tematycznie spójnego opracowania. Jak zauważyłem dotychczas wydane drukiem szczegółowe prezentacje poszczególnych autorytetów z zakresu prawa procesowego małżeńskiego zostały przez Doktorantkę nie tylko zauważone, ale w sposób właściwy i z naukową odpowiedzialnością włączone do treści prezentowanej monografii szczegółowej. Warto wskazać, że Doktorantka w prezentowanej treści nawet w najmniejszym stopniu nie pokusiła się na przywłaszczenie cudzej myśli czy też prezentowanej autorskiej tezy. Sumiennie za każdym razem odnosiła się do dorobku innych autorów, podała ich charakterystykę i zakres osiągnięć a nawet nie raz krytyczną ocenę, co jest odważne i cenne. W sposób właściwy korzystała z osiągnięć uznanych autorytetów z zakresu prawa procesowego małżeńskiego i dyscypliny kanonicznej, zawsze potwierdzając tę czynność w sposób właściwy dla praktyki i poziomu badań naukowych, podając dokładne przypisy. Mając bowiem na uwadze rozwój danej dyscypliny i szczegółowych badań tematycznych, nie można współcześnie zrezygnować z takiego działania w zakresie uczciwego korzystania z dorobku innych autorów, specjalistów w obranej tezie naukowych zagadnień. Doktorantka wskazała na specjalistów – autorytety kanonistyczne, zwłaszcza aplikujących normy porządku kościelnego i Jego dyscypliny procesowej. Relacje Doktorantki i prezentacja napięć w dyskusji merytorycznej w zakresie wielu tez ma swoją wagę i wartość.
- Na zawartość merytoryczną przedstawionej do oceny rozprawy złożyły się wstęp, cztery rozdziały oraz zakończenie. Wstęp do pracy doktorskiej w metodologicznym wymiarze wyczerpuje znane i przyjęte w metodologii obowiązkowe elementy formalne. Autorka postawiła jasno i określiła cel i problem badawczy, tak że czytelnik nie musi się domyślać i samodzielnie go odkrywać. Doktorantka wystarczająco odniosła się do źródeł i wydanej literatury przedmiotu, która stanowiła bazę dla przygotowywania rozprawy doktorskiej. W prezentowanych wnioskach cząstkowych Autorka często wskazała na wątek wiodący w rozprawie i wątek docelowy, jako ukoronowanie swoich badań, co było konsekwentną realizacją problemu określonego w temacie rozprawy. Zabrakło mi jednak wyraźnej

odpowiedzi na postawione we wstępie trzy pytania badawcze. Udzielenie spójnej i Autorskiej odpowiedzi na nie, na pewno podniosło by znacznie walor treściowo-merytoryczny prezentowanej monografii doktorskiej. W głównej narracji treściowej Doktorantka poprawnie i ściśle korzystała z zasobu źródłowego oraz wiernie udokumentowała sposób swego działania. Autorka zwięźle zaprezentowała merytoryczną treść rozprawy.

- Treść poszczególnych rozdziałów, układ metodologiczny rozprawy, istotne dla następujących po sobie części zagadnienia szczegółowe, wskazują, że rozprawa stanowi spójne opracowanie monograficzne obranego tematu. Doktorantka podjęła się ukazania istotnych elementów dla kanonicznej interpretacji i procesowego stosowania norm zawartych w kan. 1097§2 i 1098. Należy zauważyć, że w sposób krytyczny Doktorantka prowadziła narrację przedmiotową, wskazując na rozwój i umocowanie treści kanonów w porządku dyscyplinarnym Kościoła. Ten fakt niejako potwierdza, iż Doktorantka posiada krytyczną sprawność w dokonywaniu słusznej oceny i postrzega zasadność zachowania kanonicznego porządku w ocenie konkretnych sytuacji życiowych, zwłaszcza w trudzie tworzenia trwałej wspólnoty życia małżeńskiego.
- Mam przekonanie, że Doktorantka jest osobą sumienną i odpowiedzialną za prezentowane treści swoich badań, bowiem zostały one odpowiednio udokumentowane pod kreską, wskazując na bogactwo zawarte w dotychczas wydanej specjalistycznej literaturze przedmiotu lub w źródłach. Wiarygodność takiego działania Doktorantki wzmacnia obszerna i wyczerpująca bibliografia prezentowanej rozprawy doktorskiej. Także ta część rozprawy jest bardzo wartościowa. Bogactwo przytoczonych źródeł i literatury przedmiotu wskazuje na fakt odpowiedzialnej postawy Autorki doktorskiego opracowania, zwłaszcza, że chciała dać możliwie najbardziej szczegółowe i wyczerpujące opracowanie postawionej tezy badawczej, prezentując spójne monograficzne opracowanie tematu.
- Z obowiązku recenzent pragnie wskazać na zauważone jakże drobne mankamenty: s. 5 – GS skrót do konstytucji duszpasterskiej o Kościele jest w Polsce przyjęty KK, w następnych stronach zachowany ten sam skrót co jest do przyjęcia metodologicznego; s. 7 – Autorka korzysta ze starego tłumaczenia Kodeksu prawa kanonicznego, a przecież od 2021 roku jest nowe tłumaczenie; s. 29 – Autorka pisze w 1 osobie liczby mnogiej. W pracach naukowych unika się takich form; s. 33 – sigła biblijne zostały umieszczone w przypisach, choć lepiej to czynić w tekście podstawowym; s. 33 – brak przecinka pomiędzy Bernard z Pavii i Iwo z Chartres. Po drugie „Pawia” w języku polskim przyjęto pisownię przez „w”; s. 35 – wers 17 – Małżeństwo jest wspólnotą pomiędzy kobietą a mężczyzną [w teksie jest błąd interpunkcyjny]; s. 36 – wers 17 – Jakub i Lea – raczej źle odmieniono – nie jeden raz – imię Lea [Leia]; s. 41 – wers 15 – pisownia w języku polskim

jest przyjęta: Rajmund z Penyaafort. Przykładowo przytoczone mankamenty wyrażają troskę Recenzenta o jakość opracowania, zrodziło się to we mnie z szacunku dla pracy i dokładności badań w tak szczegółowym zagadnieniu. Uważam, że studium prezentowanego opracowania pomoże jeszcze ściślej w zrozumieniu nowej filozofii z korzystania z kanonicznego prawa małżeńskiego, aby być sługami prawdy obiektywnej zarówno w zakresie posiadanych zdolności do zawarcia małżeństwa i zrealizowania trwałej wspólnoty życia.

- Biorąc pod uwagę merytoryczność osiągnięcia Doktorantki, tak ze sprawiedliwości i życzliwości należą się Autorce i Jej Promotorowi gratulacje, za tak bogaty wkład w kanonistykę polską i światową. Rozprawa powinna zostać wydana drukiem, będzie stanowić poważną pozycję z zakresu kanonistycznych opracowań i może służyć jako wymowna pomoc w kształtowaniu dyscypliny procesowej w trybunałach kościelnych.

Sentencja końcowa

Prezentowana rozprawa doktorska Pani mgr-lic. MAŁGORZATY KOTERBY stanowi potrzebne opracowanie, istotne dla pogłębionej refleksji o źródłach i właściwej interpretacji norm małżeńskiego prawa procesowego w porządku kanonicznym Kościoła katolickiego. Rozprawa stanowi osiągnięcie badawcze, z którego będą mogli skorzystać zajmujący się stosowaniem małżeńskiego prawa procesowego. Uwagi i spostrzeżenia wniesiono z życzliwością i troską o merytoryczną jakość opracowania specjalistycznego. Uważam, że praca spełnia z naddatkiem wymagania stawiane rozprawom doktorskim w Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z *Ustawą z dnia 3 lipca 2018 roku – Przepisy wprowadzające Ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, art. 179.

Jestem przekonany, że Doktorantka może być dopuszczona do następnych etapów przewodu doktorskiego, dlatego taki wniosek stawiam do Prześwietnej Rady Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Wrocław, dnia 3 września 2022 roku

Papieski Wydział Teologiczny
ul. Katedralna 9, 50-328 Wrocław
x. Wiesław Wenz
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego
i Prawa Wyznaniowego